

Bartosz Zając

mgr, Zakład Karny w Barczewie

<https://orcid.org/0000-0002-4819-4313>

bartosz.z@interia.pl

Problemy resocjalizacji wybranych kategorii osób pozbawionych wolności

Wstęp

Populacja więzienna jest bardzo zróżnicowana. W zależności od przyjętej klasyfikacji można mówić o osadzonych, którzy kierowani są do odpowiednich rodzajów zakładów karnych (odbywających karę po raz pierwszy, recydywistach penitencjarnych, młodocianych oraz odbywających karę aresztu wojskowego)¹ i deklarują przynależność do struktur podkultury przestępczej – grypsujący, frajerzy, poszkodowani². Innym wyznacznikiem jest długość odbywania kary pozbawienia wolności: więźniowie długoterminowi³, średnio- i krótkoterminowi⁴. Populację więzienną uzupełniają również

¹ Art. 69 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 706), dalej także: k.k.w.

² M. Jastrzębska, *Krótką charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. 7, s. 161–162.

³ Zob. szerzej: K. Grudzińska, *Więzień długoterminowy w izolacji penitencjarnej*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 4, s. 231.

⁴ Zob. szerzej: P. Stępnia, *Dobry osadzony czy dobry zwalniany? Prawo karne wykonawcze – paradygmat czy chaos koncepcyjny*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2022, t. 66, nr 4176, s. 30.

tymczasowo aresztowani, wobec których zastosowano najostrejszy ze środków zapobiegawczych⁵.

Każda z wymienionych grup składa się na całokształt populacji w przestrzeni więziennej. Poza oczywistą izolacją od społeczeństwa poddaje się ich zróżnicowanym oddziaływaniom resocjalizacyjnym przewidzianym prawem, tj. pracy, nauczaniu, zajęciom kulturalno-oświatowym, sportowym, kontaktom ze światem zewnętrznym czy dotyczącym posług religijnych⁶. Jednocześnie oddziaływania te obarczone są ogólnymi problemami, do których należą m.in.: mała przestrzeń, na której znajdują się jednostki, które mają na siebie niekorzystny wpływ, istnienie zbyt dużej zróżnicowanej populacji więziennej, która jest niejednorodna oraz cechująca się odmiennymi celami, jakie chcą osiągnąć, czy też wytworzenie i istnienie w zakładach karnych zjawiska podkultury więziennej, która stoi w opozycji do zadań resocjalizacyjnych⁷.

Celem niniejszej pracy jest wskazanie oraz omówienie barier i problemów resocjalizacyjnych, które dotyczą wybranych kategorii osób pozbawionych wolności. Są one przede wszystkim skutkiem unikatowych cech, jakie wynikają z przynależności do konkretnej grupy przebywających w warunkach więziennych. Dopelnieniem rozważań zaś będzie próba wskazania rozwiązań systemowych, które potencjalnie mogą wpłynąć na skuteczniejsze oddziaływania resocjalizacyjne.

Idea oddziaływań resocjalizacyjnych – od resocjalizacji do readaptacji społecznej

Problematyka resocjalizacji jest złożona i niejednoznaczna, stąd też wieloaspektowe ujmowanie samej jej definicji. Zdaniem H. Machela jest to oddziaływanie na człowieka nieprzystosowanego społecznie,

⁵ M. Treder, *Przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania w świetle najnowszych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2024, nr 1, s. 127.

⁶ Zob. szerzej: K. Pujer, *Problemy nauk prawnych*, Wrocław 2017, s. 53–54.

⁷ H. Machel, *Resocjalizacja penitencjarna: trzy uwarunkowania procesu*, „Resocjalizacja Polska” 2011, nr 2, s. 98–100.

którego celem jest redukcja lub też eliminacja tego nieprzystosowania. Na skutek podejmowanych działań jego społeczne funkcjonowanie ulega poprawie oraz staje się zgodne z ogólnie przyjętymi standardami w danej zbiorowości⁸. Jak natomiast wskazuje W. Mandrysz, przedstawiając definicję resocjalizacji, można mówić o pewnym procesie, który ma kilka zasadniczych cech. Należy do nich zespół celowych działań oraz zabiegów wychowawczych, które kierowane są w stosunku do osób z zaburzeniami. Efektem końcowym całego procesu resocjalizacji powinno być wykształcenie nawyku dotyczącego zachowania zgodnego ze społecznymi oczekiwaniami⁹.

Zdaniem S. Grzesiaka resocjalizacja penitencjarna odnosi się do skazanych odbywających karę pozbawienia wolności, w szczególności przez podejmowanie wobec nich zaprogramowanych i zindywidualizowanych działań. Prowadzi się je z uwzględnieniem poszczególnych typów i rodzajów zakładów karnych oraz systemów odbywania kary pozbawienia wolności. Mają one na celu doprowadzenie jednostki do optymalnego stanu, który określa przystosowanie społeczne wyrażone za pomocą postaw prawnych, społecznych i moralnych¹⁰. Jeszcze inna definicja resocjalizacji wskazuje, iż jest to pewien system odnoszący się do metod i zasad postępowania z osobami pozbawionymi wolności. Mają one przyczynić się do zmiany osobowości, w szczególności w obszarze prezentowanych postaw. Powinno to spowodować brak powrotności do przestępstwa oraz przełożyć się na readaptację społeczną¹¹.

⁸ Idem, *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1, s. 175.

⁹ W. Mandrysz, *Skazany na... marginalizację! Negatywne skutki odbywania kary pozbawienia wolności*, [w:] *Peryferie społeczne w teorii i badaniach empirycznych*, red. K. Wódz, D. Nowalska-Kapuścik, G.A. Libor, Katowice 2016, s. 161.

¹⁰ S. Grzesiak, *Resocjalizacja penitencjarna w Polsce, w perspektywie readaptacyjno-reintegracyjnej*, [w:] *Strategia reintegracji społecznej osób skazanych. Integralny model wspomagania resocjalizacyjno-readaptacyjnego*, red. B. Nowak, S. Grzesiak, Warszawa 2022, s. 18–23.

¹¹ A. Kojadyńska, J. Gałędek, *Resocjalizacja osadzonych przebywających w zakładach karnych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2017, nr 1, s. 84.

Związki resocjalizacji z readaptacją są oczywiste. Wynika to z faktu, iż resocjalizacja jest procesem poprzedzającym skuteczną readaptację społeczną. Dotyczy osób, które nie przyswoiły sobie zdolności adaptacyjnych w okresie socjalizacji lub też utraciły ją z uwagi na zróżnicowane życiowe okoliczności – takie jak pobyt w zakładzie karnym¹². Jednocześnie w odniesieniu do obu zagadnień uznaje się formy aktywizacji osób pozbawionych wolności – nauczanie, zatrudnienie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe oraz inne przewidziane w prawie – jako powszechnie obowiązujące. Podobnie przedstawione zagadnienia odnoszą się do skuteczności podejmowanych oddziaływań, które w znacznej mierze zależne są od zmiany ich motywacji w zakresie pracy nad własnym rozwojem oraz zmianą dotychczasowego życia, w tym w środowisku otwartym jako końcowy efekt resocjalizacji¹³. Natomiast, jak słusznie zauważa H. Machel, readaptacja społeczna stanowi efekt i element poprawnie przeprowadzonych oddziaływań resocjalizacyjnych w zakładzie karnym¹⁴.

Readaptacja społeczna osób pozbawionych wolności, zdaniem A. Fidelus, może być ujmowana w dwóch płaszczyznach. Po pierwsze, dotyczy nabytych i wykorzystanych umiejętności podczas zmiany sytuacji z izolacji więziennej na wolnościową. Po drugie, readaptacja oznacza nabycie i wykorzystanie wszystkich nabytych umiejętności, które pozwolą w realizowaniu pełnych ról społecznych w odniesieniu do różnych sytuacji życiowych¹⁵.

Jak słusznie zauważa K. Biel, readaptacja społeczna jest procesem, który rozpoczął się podczas izolacji więziennej. Etapem

¹² J. Kusztal, *Resocjalizacja – readaptacja – reintegracja we współczesnym polskim dyskursie naukowym*, [w:] *Konteksty resocjalizacji i readaptacji społecznej*, red. J. Kusztal, K. Kmiecik-Jusięga, Kraków 2014, s. 34.

¹³ J. Sztuka, *Innowacje w resocjalizacji penitencjarnej*, [w:] *Konteksty resocjalizacji i readaptacji społecznej*, red. J. Kusztal, K. Kmiecik-Jusięga, Kraków 2014, s. 149.

¹⁴ H. Machel, *Dewiacyjna tożsamość grupowa skazanych a ich readaptacja i reintegracja społeczna*, [w:] *Tożsamość grupowa dewiantów a ich reintegracja społeczna*, red. W. Ambrozik, A. Kieszkowska, Kraków 2012, s. 42–43.

¹⁵ A. Fidelus, *Uwarunkowania readaptacji społecznej skazanych – podstawy teoretyczne i aspekty praktyczne*, „The Prison Systems Review” 2020, t. 107, s. 96–97.

wieńczącym zaś resocjalizację i readaptację jest reintegracja społeczna po przebyciu niezbędnej izolacji związanej z odbywaniem kary pozbawienia wolności¹⁶.

Problemy resocjalizacji wobec wybranych kategorii osób pozbawionych wolności

Przedmiotem rozważań podjętych w ramach wskazania problemów resocjalizacji jest omówienie barier i trudności występujących w procesach resocjalizacyjnych prowadzonych wobec konkretnych kategorii osób pozbawionych wolności. Wynikają one przede wszystkim z wieloaspektowych problemów, które wpływają na niską efektywność prowadzonych oddziaływań¹⁷ czy też niemożność stosowania indywidualizacji w procesie wprowadzania i realizacji oddziaływań wychowawczo-resocjalizacyjnych¹⁸. Jak zauważa P. Stępiak, wybrane kategorie osób pozbawionych wolności cechują odmienne potrzeby oraz problemy resocjalizacyjne, co wyklucza stosowanie powszechnego modelu resocjalizacji. Do grup takich zalicza on m.in. cudzoziemców (obcokrajowców), osadzonych krótkoterminowych, osadzonych niebezpiecznych czy też recydywistów penitencjarnych¹⁹.

Cudzoziemcy

W polskich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywa 2539 osadzonych mężczyzn z 78 państw oraz 124 kobiety z 18 państw²⁰.

¹⁶ K. Biel, *Determinanty readaptacji społecznej w narracjach byłych skazanych z Centrum Integracji „Pro Domo” w Krakowie*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2018, t. 21, nr 1, s. 161–162.

¹⁷ Zob. szerzej: J. Kopczyńska-Wisz, *Współczesne problemy resocjalizacji*, „Roczniki Pedagogiczne” 2019, t. 11(47), s. 257–270.

¹⁸ E. Chronowska-Sioła, *Wybrane problemy współczesnej polityki penitencjarnej w Polsce*, „Świat Idei i Polityki” 2024, nr 1, s. 207.

¹⁹ Zob. szerzej: P. Stępiak, *Kryzys resocjalizacji penitencjarnej a praca socjalna*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2004, nr 44–45, s. 35.

²⁰ *Miesięczna informacja statystyczna*, listopad 2024, <https://sw.gov.pl/assets/24/63/79/6160540812c4d2ba18fb5237a541611381de99aa.pdf> [dostęp: 10.10.2025].

Pobyt w jednostce penitencjarnej stwarza pewne problemy – barierę językową, brak wsparcia ze strony rodziny oraz ograniczenie dostępu do działań resocjalizacyjnych i programów wsparcia²¹. Zasadne wydaje się tutaj kierowanie osadzonych cudzoziemców do takich zakładów karnych, gdzie przede wszystkim mieliby kontakt z osobami wywodzącymi się ze swojego kręgu kulturowego, posługującymi się tym samym językiem oraz gdzie prowadzone byłoby wobec nich oddziaływania resocjalizacyjne. Jednocześnie nie można w tym celu brać tylko jednego kryterium dotyczącego narodowości, lecz należy opierać się na względach resocjalizacyjno-wychowawczych²².

Zdaniem G. Fuchsa osadzeni cudzoziemcy mogą stanowić grupę ryzyka wobec populacji więziennej deklarującej przynależność do podkultury przestępczej. Ich stosunek może być zarówno wrogi z uwagi na zagrożenie, jak również mogą być potencjalnymi ofiarami działalności podkulturowej. W związku z powyższym nie powinno osadzać się ich w jednej celi z członkami podkultury przestępczej. Działania administracji więziennej prowadzone wobec cudzoziemców ograniczają się raczej do kierowania obcokrajowców do właściwych typów zakładu karnego²³ lub też konkretnego osadzenia w celi mieszkalnej w związku z przeciwdziałaniem negatywnym zdarzeniom dotyczącym bezpieczeństwa osobistego²⁴. Z uwagi na powyższe zagrożenie wykluczeniem są oni często, zdaniem S. Grzesiaka, pomijani w działaniach resocjalizacyjnych²⁵.

²¹ M. Fajst, A. Gutkowska, *Problematyka rozmieszczenia skazanych w świetle kulturowych aspektów obecności cudzoziemców w polskich zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. 36, s. 318.

²² A. Ornatowska, *Edukacja penitencjarna a pluralizm kulturowy: współczesne dylematy i przyszłe wyzwania*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2014, t. 15, s. 133.

²³ G. Fuchs, *Gwarancje proceduralne zapewnienia osobistego bezpieczeństwa cudzoziemcom osadzonym w jednostkach penitencjarnych w Polsce*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 3, s. 164–167.

²⁴ E. Dawidziuk, *Zgony osób pozbawionych wolności w warunkach izolacji penitencjarnej w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 63, s. 74.

²⁵ S. Grzesiak, *Osadzeni o szczególnych potrzebach penitencjarno-ochronnych – analiza zjawiska*, „Law, Education, Security” 2024, nr 1, s. 18–19.

Osadzeni z krótkoterminowymi karami pozbawienia wolności

Osoby, których dotyczy osadzenie w zakładach karnych w sposób krótkotrwały, to bardzo specyficzna kategoria w zakładach karnych. Są to najczęściej osoby, które popełniły przestępstwo w związku z życiowymi zawirowaniami czy trudnościami, zaś przestępstwo nie wiązało się z użyciem siły²⁶. Zalicza się do nich zarówno osoby ukarane, jak i skazane prawomocnym wyrokiem sądu na wymiar kary pozbawienia wolności poniżej 1,5 roku. Z uwagi na krótki czas odbywania kary nie jest zasadne, by prowadzić wobec nich jakieś szczególne oddziaływania resocjalizacyjne oraz realizować programy mające na celu wprowadzenie pozytywnych zmian w zachowaniu²⁷. Natomiast I. Pospiszyl wskazuje, iż z uwagi na niską szkodliwość czynów oraz czas odbywania kary nie są wymagane oddziaływania resocjalizacyjne. Dużo zasadniejsze, zdaniem autorki, jest stosowanie nieizolacyjnych mechanizmów kontroli takich osób, które dodatkowo mogą pracować, nie są narażone na marginalizację czy też mają szanse uniknąć prizonizacji²⁸. Istotniejsze niż prowadzenie oddziaływań resocjalizacyjnych jest kierowanie osadzonych krótkoterminowo do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego²⁹.

Na uwagę zasługuje również fakt wdrażania w system więziennictwa koncepcji domów przejściowych. Jak wskazuje S. Grzesiak, przeznaczone są one dla osadzonych, którzy kończą odbywać karę pozbawienia wolności oraz dla osadzonych na kary krótkoterminowe³⁰. Pozwoli to potencjalnie zapobiegać problemowi prizonizacji takich osób³¹.

²⁶ J. Felczak, *Praca zawodowa kobiet jako narzędzie resocjalizacji penitencjarnej*, „Polityka Społeczna” 2024, nr 5–5, s. 11.

²⁷ S. Grzesiak, *Osadzeni...*, *op. cit.*, s. 17.

²⁸ I. Pospiszyl, *Neopenologia – spór o sens istnienia resocjalizacji penitencjarnej*, „Resocjalizacja Polska” 2021, nr 22, s. 187–192.

²⁹ Zob. szerzej: K. Frąckowiak, *Kilka uwag o nowelizacjach Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie warunków udzielania zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Studia Prawno-ustrojowe” 2023, nr 60, s. 110–111.

³⁰ S. Grzesiak, *Koncepcja polskich domów przejściowych – dylematy implementacyjne kuratorów sądowych*, „Law, Education, Security” 2024, nr 123, s. 137.

³¹ B. Nowak, S. Grzesiak, *Ku reintegracji społecznej osób skazanych. Integralny model wspomagania resocjalizacyjno-readaptacyjnego*, [w:] *Strategia reintegracji społecznej...*, *op. cit.*, s. 348.

Osadzeni niebezpieczni

Kategoria osadzonych niebezpiecznych jest bardzo zróżnicowana, stąd też wynikają trudności w znalezieniu odpowiednich oddziaływań resocjalizujących pozwalających wpływać na tę populację osób odbywających karę pozbawienia wolności³².

Osadzeni niebezpieczni również podlegają oddziaływaniom resocjalizacyjnym. Jednak w ich przypadku odbywają się one zgodnie ze szczegółowymi wytycznymi dotyczącymi bezpieczeństwa. Dotyczą one organizacji miejsca odbywania zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, widzeń oraz nabożeństw (posługi religijnej) z uwzględnieniem wzmożonych zabezpieczeń techniczno-ochronnych czy też określenia miejsc pracy tylko w ramach oddziału mieszkalnego³³. Warto nadmienić, iż sam status tzw. osadzonego niebezpiecznego nadawany przez komisję penitencjarną jest czasowy oraz wynika z pewnych przesłanek. Po określonym czasie (co trzy miesiące) należy poddać weryfikacji osadzonego, odnosząc się również do jego postępów resocjalizacyjnych, wskazując na pozytywne zmiany w tym zakresie. Przepisy prawne wręcz obligują kadrę penitencjarną do aktywizacji osadzonych niebezpiecznych³⁴.

Członkowie podkultury przestępczej

Brak odpowiednio zorganizowanego czasu wolnego w zakładzie karnym sprzyja rozwojowi podkultury przestępczej³⁵, stąd ważne jest podjęcie próby objęcia tej kategorii osób pozbawionych wolności oddziaływaniami resocjalizacyjnymi. Wydaje się to jednak problematyczne z uwagi na reprezentowane wartości grupowe oraz własny kodeks postępowania, który jest sprzeczny z działaniami

³² R. Podruczny, *Skazani niebezpieczni w polskiej rzeczywistości penitencjarnej – bariery i perspektywy korekcyjne*, [w:] *Psychopedagogiczne konteksty wykonywania kary pozbawienia wolności*, red. S. Grzesiak, Warszawa 2020, s. 83.

³³ *Ibidem*, s. 73.

³⁴ Zob. szerzej: B. Zając, *Resocjalizacja osadzonych niebezpiecznych – problemy i możliwości*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2024, nr 3, s. 102.

³⁵ E. Łuczak, *Współczesne problemy resocjalizacji penitencjarnej i ich minimalizowanie*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2017, t. 35, z. 2, s. 111.

administracji więziennej³⁶, w szczególności w zakresie podejmowania wybranych rodzajów pracy na rzecz zakładu karnego³⁷. Zdaniem A. Michalskiej oraz D. Michalskiego jest to kategoria osadzonych, która wręcz „przeszkadza” w resocjalizacji³⁸.

Zdaniem D. Szarzały niezbędne jest dostosowanie oddziaływań i programów przede wszystkim związanych z zapewnieniem czasu wolnego w taki sposób, by stanowiły one konkurencję wobec możliwości oferowanych przez podkulturę przestępczą³⁹.

Osadzeni w wieku senioralnym

Do grupy osadzonych w wieku senioralnym zalicza się osoby pozbawione wolności powyżej 65 roku życia. Wśród nich znajdują się: osadzeni po raz pierwszy, którzy w zakładzie karnym znaleźli się relatywnie późno; przestępcy chroniczni i zawodowi, którzy odbywają swoją karę do momentu, aż staną się starsi; skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności oraz więźniowie skazani na krótkotrwałe kary odbywający je w starszym wieku. Warto nadmienić, iż z racji wieku wskazuje się na liczne problemy zdrowotne tych osób oraz dysfunkcje związane z negatywnym wpływem izolacji więziennej⁴⁰.

Oddziaływania resocjalizacyjne prowadzone w stosunku do tych osób związane są z koniecznością utrzymania odpowiedniego zdrowia, w tym profilaktyki prozdrowotnej. W związku z powyższym

³⁶ J. Kopczyńska-Wisz, *Współczesne problemy...*, op. cit., s. 264–265.

³⁷ B. Zając, *Podkultura przestępcza a bezpieczeństwo jednostki penitencjarnej w opinii funkcjonariuszy Służby Więziennej*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2024, nr 4, s. 91.

³⁸ Zob. szerzej: A. Michalska, D. Michalski, *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn–Warszawa 2020, s. 3–4.

³⁹ D. Sarzała, *Patologiczne zachowania więźniów w kontekście izolacji i resocjalizacji penitencjarnej*, Warszawa 2013, s. 239–240.

⁴⁰ K. Miszewski, A. Tulej, *Seniorzy w izolacji więziennej. Wybrane problemy związane z odbywaniem kary pozbawienia wolności przez osoby starsze w zakładach karnych w USA*, [w:] *Starość – ekskluzja – inkluzja: promyki nadziei pedagogicznej*, red. A. Niewęglowska, M. Wiśniewska, Siedlce 2021, s. 250.

zasadne jest, by odbywali oni swoją karę w systemie terapeutycznym, który pozwoli bardziej zindywidualizować oddziaływania, dostosowując je do potrzeb osadzonych w wieku senioralnym⁴¹. Jednocześnie oddziaływania te powinny dotyczyć przede wszystkim odbudowy kontaktów z osobami bliskimi lub dotyczyć poprawy tych kontaktów. Ponadto skazani w wieku senioralnym mogą korzystać z pełnej oferty programów resocjalizacyjnych oraz zajęć kulturalno-oświatowych⁴².

Osoby tymczasowo aresztowane

Pośród tej kategorii osadzonych, co do zasady, oddziaływania penitencjarne o charakterze resocjalizacyjnym nie są stosowane do czasu unormowania ich sytuacji prawnej, tzn. skazania prawomocnym wyrokiem, a co za tym idzie ponownej klasyfikacji dotyczącej typu i rodzaju zakładu karnego⁴³. Wynika ona wprost z konstytucyjnej zasady domniemania niewinności, która wskazuje, iż każdego uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy⁴⁴. Ma ona charakter absolutny, tj. niemający wyjątków, w związku z czym nie można nikogo pozbawić prawa do domniemania niewinności. Oznacza to, iż nie tylko nie można nazywać go winnym zarzucanych czynów, lecz również należy zagwarantować prawo do obrony⁴⁵.

Jednocześnie zasada domniemania niewinności nie może wpływać negatywnie na możliwości oddziaływań resocjalizacyjnych na osoby tymczasowo aresztowane w sytuacji, gdy chcą one korzystać

⁴¹ A. Passaseo, A. Lewicka-Zelent, E. Grudzińska, *Seniorzy w zakładach karnych w Polsce. Aspekty prawne i medyczne*, „Law, Education, Security” 2024, nr 112, s. 73–77.

⁴² N. Malec, *Polityka bezpieczeństwa w zakładach karnych wobec wyzwania związanych ze starzeniem się osadzonych*, „Prawo i Bezpieczeństwo” 2024, nr 2(3), s. 274–275.

⁴³ S. Grzesiak, *Osadzeni...*, *op. cit.*, s. 19.

⁴⁴ Art. 48 z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴⁵ S. Waltoś, *Konstytucyjna zasada domniemania niewinności a środki masowego przekazu*, „Nauka” 2009, nr 1, s. 7.

między innymi z zajęć kulturalno-oświatowych⁴⁶, zróżnicowanych kontaktów ze światem zewnętrznym za zgodą organu dysponującego, czy też wykonywania pracy (również za zgodą organu)⁴⁷. Dodatkowo zgodnie z przepisami osadzony może uczestniczyć w nabożeństwach i spotkaniach religijnych, zajęciach sportowych, w tym z zakresu kultury fizycznej, zajęciach kulturalno-oświatowych czy też nauczaniu, przy jednoczesnym zastrzeżeniu względów bezpieczeństwa i prawidłowego toku prowadzonego postępowania⁴⁸.

Recydywiści

Resocjalizacja recydywistów stanowi jedno z największych wyzwań w pracy penitencjarnej. Wynika to z faktu, iż łatwo adaptują się do warunków zakładu karnego oraz łączą się w zhierarchizowane grupy nieformalne⁴⁹ czy też cechują się wysokim stopniem demoralizacji⁵⁰. Jest to również najliczniejsza kategoria pośród wszystkich odbywających karę pozbawienia wolności – 61,2% populacji więziennej⁵¹.

W przypadku tej kategorii oddziaływania resocjalizacyjne, jak słusznie zauważa E. Żywucka-Kozłowska, pozwalają uzyskać dodatkowe możliwości. W ich przypadku „gra na reso” przynosi wymierne korzyści w postaci możliwości ubiegania się o przedterminowe zwolnienie, korzystania z licznych ulg i nagród, jakie daje poddawanie się oddziaływaniom resocjalizacyjnym⁵².

⁴⁶ Zob. szerzej: O. Sitarz, A. Jaworska-Wieloch, *Prawa osób tymczasowo aresztowanych na tle uprawnień przysługujących osobom odbywającym karę pozbawienia wolności*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 3, s. 98.

⁴⁷ J. Nikolajew, *Prawa versus obowiązki tymczasowo aresztowanego w Polsce*, „Studia nad Bezpieczeństwem” 2018, nr 3, s. 36–40.

⁴⁸ Art. 221a z k.k.w.

⁴⁹ J. Kopczyńska-Wisz, *Współczesne problemy...*, op. cit., s. 267.

⁵⁰ H. Machel, *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Gdańsk 2006, s. 213.

⁵¹ *Miesięczna informacja statystyczna*, op. cit.

⁵² E. Żywucka-Kozłowska, *Kara pozbawienia wolności w opinii skazanych osadzonych w zakładzie karnym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 41, s. 71.

Oddziaływania resocjalizacyjne prowadzone wobec tej grupy powinny zatem skupiać się na realizowaniu wyłącznie kodeksowych oddziaływań – pracy, udziału w zajęciach kulturalno-oświatowych, sportowych czy też umożliwiania kontaktów ze światem zewnętrznym za pomocą zróżnicowanych środków⁵³.

Podsumowanie i wnioski

Realizowanie oddziaływań resocjalizacyjnych umożliwia skuteczne ponowne włączenie jednostki w struktury społeczne, stanowiąc tym samym istotę procesu readaptacji. Jest to jedno z zadań stawianych przed personelem zakładów karnych. Jednocześnie należy zastanowić się nad sensem prowadzenia oddziaływań, które najprawdopodobniej nie przyniosą pozytywnych skutków, ponieważ istnieją zróżnicowane bariery, które przyczyniają się do niskiej efektywności oddziaływań lub są wręcz niemożliwe do przeprowadzenia. Stąd też logiczne wydaje się, by nie prowadzić oddziaływań wobec wszystkich kategorii osób pozbawionych wolności, ponieważ generuje to niepotrzebne koszty finansowe oraz niepotrzebnie angażuje personel więzienny.

Trudności resocjalizacyjne, obserwowane na przykładzie wybranych kategorii osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności lub przebywających w areszcie tymczasowym, wynikają z charakterystycznych cech właściwych tym grupom. Głównym problemem prowadzenia oddziaływań resocjalizacyjnych wobec cudzoziemców wydaje się bariera językowa, a także znaczna liczba osadzonych rozproszonych na terenie wielu jednostek penitencjarnych. Osadzeni często wywodzą się z różnych kręgów kulturowych, co nie pozwala przyjąć narzuconego programu oddziaływań bez zakłóceń i w odpowiednim kontekście. W przypadku tej kategorii można podjąć jedynie próby prowadzenia oddziaływań dotyczących nauki języka polskiego. Pozwoliłoby to potencjalnie skuteczniej korzystać z prowadzonych oddziaływań oraz lepszej integracji społecznej po opuszczeniu zakładu karnego.

⁵³ Zob. szerzej: K. Linowski, *Organizacja i zadania Służby Więziennej w Polsce*, Radom 2017, s. 79.

W przypadku osadzonych odbywających krótkotrwałe kary pozbawienia wolności problematyczne jest wdrożenie odpowiednich oddziaływań w krótkim czasie, jak również ocena ich wyników. Osadzeni powinni jedynie realizować podstawowe założenia resocjalizacyjne pozwalające powrócić do społeczeństwa po zakończonej karze. Wydaje się, iż krótkoterminowa kara pozbawienia nie pozwoli nawet w pełni zdiagnozować potrzeb i problemów osadzonego. Czas ten może być jedynie przydany do nawiązania kontaktu z odpowiednimi organizacjami pomocowymi.

Odnosząc się do członków podkultury przestępczej, osadzonych niebezpiecznych oraz recydywistów oddziaływania resocjalizacyjne będą w większości nieskuteczne. Kategorie te nie tylko nie są chętne na udział w programach i oddziaływaniach, lecz często traktują je wybiórczo oraz za ich pomocą realizują swoje zamierzenia. Mamy tutaj do czynienia wręcz z pozorną resocjalizacją, która cechuje się niską efektywnością.

Odmienne problemy natomiast dotyczą osadzonych w wieku senioralnym. Jest to kategoria osób, które dotyczą problemy natury zdrowotnej oraz dotyczącej ogólnej egzystencji w warunkach więziennych. Oddziaływania kierowane w stosunku do nich powinny uwzględniać aspekty zdrowotne i związane z poprawą kondycji fizycznej, zaś w dalszej kolejności uwzględniać możliwości korekcyjno-naprawcze.

Ważną kategorią są również osoby tymczasowo aresztowane. Mimo iż zakłada się, zgodnie z zasadą domniemania niewinności, iż są to osoby niewinne do czasu skazania przez sąd, to zasadne wydaje się, by ich pobyt w tymczasowym areszcie nie ograniczał ich praw ani możliwości, jakie mają osoby już skazane. Dalece jak to możliwe, osoby takie, o ile wykazują chęć, powinny móc korzystać ze zróżnicowanych oddziaływań, takich jak praca oraz kontakt ze światem zewnętrznym.

Zasadne wydaje się tutaj postawienie pytania: jakie zmiany powinny nastąpić, by procesy resocjalizacyjne prowadzone wobec tych kategorii osadzonych miały większy sens? Po pierwsze, powinno się, jak tylko się da, umożliwiać odbywanie kary pozbawienia wolności w warunkach wolnościowych (w szczególności kar krótkoterminowych) lub też zawieszać wykonywanie tychże kar, jeśli

wynoszą one poniżej roku. Analogicznie sytuacja powinna wyglądać w przypadku osadzonych w wieku senioralnym – powinni oni odbywać resztę kary w warunkach wolnościowych lub też w ośrodkach terapeutyczno-leczniczych, co oczywiste z uwzględnieniem charakteru popełnionego czynu, długości odbytej już kary oraz stanu zdrowia. Zasadne jest tutaj korzystanie z możliwości, jakie daje dozór elektroniczny. Przede wszystkim taki sposób odbywania kary pozbawienia wolności jest znacznie tańszy (w 2021 r. koszt dozoru wynosił 800 zł, zaś utrzymywanie w zakładzie karnym ponad 4000 zł)⁵⁴. Realizowanie kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym wobec kategorii osób pozbawionych wolności takich jak osadzeni krótkoterminowi lub osadzeni w wieku senioralnym, którzy wymagają leczenia specjalistycznego lub rehabilitacji, jest niezasadne z punktu widzenia ekonomicznego oraz resocjalizacyjnego. Eliminuje to negatywne następstwa odbywania kary pozbawienia wolności, jak również daje możliwość wsparcia ze strony rodziny i środowiska lokalnego.

Niewątpliwie w przypadku kategorii osób, które negatywnie wpływają na oddziaływania resocjalizacyjne – osadzonych niebezpiecznych, recydywistów czy też członków podkultury przestępczej – działania powinny być ukierunkowane przede wszystkim na diagnozę problemów oraz indywidualne podejście resocjalizacyjne. W przypadku niewywiązywania się przez nich z założeń programowych nie powinni ponownie uczestniczyć w oddziaływaniach lub też powinny zostać one ograniczone do minimum przy jednoczesnym zastrzeżeniu, iż ich udział nie będzie pozwalał na korzystanie w pełni z ulg i nagród. Trudno bowiem oczekiwać, iż jakieś inne oddziaływania przyniosą sens w sytuacji, gdy mamy do czynienia z osobami, które przez zdecydowaną większość życia odbywają karę pozbawienia wolności. Jak słusznie zauważyła E. Żywucka-Kozłowska, udział takich osób w oddziaływaniach ma charakter wyłącznie instrumentalny, co stoi w sprzeczności z ideą resocjalizacji.

Oddziaływania resocjalizacyjne w zakładach karnych bez wątpienia w znacznej mierze nie dają oczekiwanych rezultatów.

⁵⁴ *Sukces systemu dozoru elektronicznego nad skazanymi*, 31.01.2023, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sukces-systemu-dozoru-elektronicznego-nad-skazanymi> [dostęp: 10.10.2025].

Odsetek recydywy jest wysoki, gdyż nie wyeliminowały one negatywnych zdarzeń z udziałem osób pozbawionych wolności. Działania zaś obciążone są wysokimi kosztami finansowymi, kadrowymi oraz wpływają negatywnie na funkcjonowanie jednostek penitencjarnych przez nadmierną biurokrację. Warto również zauważyć, iż wydatki na jednego osadzonego w 2024 r. wyniosły aż 77 599 zł⁵⁵.

Wydaje się, iż można część tych wydatków przeznaczyć na faktyczną pomoc osobom pozbawionym wolności, lecz w odniesieniu do konkretnych grup – młodocianych oraz pozbawionych wolności po raz pierwszy. Są to kategorie, wobec których istnieje najmniejsze ryzyko powrotności do przestępstwa. Potencjalnie pomoc ta powinna dotyczyć nauki (w tym również studiów wyższych realizowanych między innymi przez Katolicki Uniwersytet Lubelski⁵⁶), kursów zawodowych – związanych z faktycznym zapotrzebowaniem na rynku pracy, opracowywanych przy udziale np. właściwych urzędów pracy lub innych instytucji użyteczności publicznej. Służba Więzienna powinna również stale współpracować z ośrodkami akademickimi w celu poszukiwania nowych rozwiązań resocjalizacyjnych opartych na doświadczeniach i badaniach empirycznych kadry.

Zasadne wydaje się również wykorzystywanie tzw. domów przejściowych, w których można umieszczać osadzonych, wymagających jeszcze dodatkowych oddziaływań. Pozwoliłoby to potencjalnie uniknąć sytuacji, gdy po odbyciu kary osadzeni pozostają bez jakiegokolwiek pomocy. Propozycja taka skierowana byłaby do wielu kategorii osób pozbawionych wolności, w której występują złożone problemy natury zdrowotnej, mieszkaniowej czy też występuje czasowy problem ze znalezieniem pracy i źródła utrzymania.

⁵⁵ Roczna informacja statystyczna za rok 2024, <https://sw.gov.pl/assets/75/56/25/0a14d4c96e65541b6c48ea069ee021b617bdbdd4.pdf> [dostęp: 10.10.2025].

⁵⁶ *Jedynie takie studia w Polsce*, oprac. A. Krawczyńska, b.d., <https://sw.gov.pl/aktualnosc/jedynie-takie-studia-w-polsce> [dostęp: 10.10.2025].

Bibliografia

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 911).

Literatura

Biel K., *Determinanty readaptacji społecznej w narracjach byłych skazanych z Centrum Integracji „Pro Domo” w Krakowie*, „Studia Paedagogica Ignatiana” 2018, t. 21, nr 1, s. 159–174.

Chronowska-Sioła E., *Wybrane problemy współczesnej polityki penitencjarnej w Polsce*, „Świat Idei i Polityki” 2024, nr 1, s. 196–211.

Dawidziuk E., *Zgony osób pozbawionych wolności w warunkach izolacji penitencjarnej w Polsce*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024, nr 63, s. 67–86.

Fajst M., Gutkowska A., *Problematyka rozmieszczenia skazanych w świetle kulturowych aspektów obecności cudzoziemców w polskich zakładach karnych*, „Archiwum Kryminologii” 2014, t. 36, s. 293–323.

Felczak J., *Praca zawodowa kobiet jako narzędzie resocjalizacji penitencjarnej*, „Polityka Społeczna” 2024, nr 5–5, s. 9–14.

Fidelus A., *Uwarunkowania readaptacji społecznej skazanych – podstawy teoretyczne i aspekty praktyczne*, „The Prison Systems Review” 2020, t. 107, s. 87–112.

Frąckowiak K., *Kilka uwag o nowelizacjach Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie warunków udzielania zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Studia Prawnoustrojowe” 2023, nr 60, s. 103–113.

Fuchs G., *Gwarancje proceduralne zapewnienia osobistego bezpieczeństwa cudzoziemcom osadzonym w jednostkach penitencjarnych w Polsce*, „Europejski Przegląd Prawa i Stosunków Międzynarodowych” 2024, nr 3, s. 156–172.

Grudzińska K., *Więzień długoterminowy w izolacji penitencjarnej*, „Resocjalizacja Polska” 2013, nr 4, s. 231–242.

Grzesiak S., *Koncepcja polskich domów przejściowych – dylematy implementacyjne kuratorów sądowych*, „Law, Education, Security” 2024, nr 123, s. 121–151.

Grzesiak S., *Osadzeni o szczególnych potrzebach penitencjarno-ochronnych – analiza zjawiska*, „Law, Education, Security” 2024, nr 1, s. 9–36.

Grzesiak S., *Resocjalizacja penitencjarna w Polsce, w perspektywie readaptacyjno-reintegracyjnej*, [w:] *Strategia reintegracji społecznej osób skaza-*

- nich. *Integralny model wspomagania resocjalizacyjno-readaptacyjnego*, red. B. Nowak, S. Grzesiak, Warszawa 2022, s. 17–51.
- Jastrzębska M., *Krótką charakterystyką nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Studia Gdańskie” 2010, t. 7, s. 159–172.
- Jedyne takie studia w Polsce, oprac. A. Krawczyńska, b.d., <https://sw.gov.pl/aktualnosc/jedyne-takie-studia-w-polsce> [dostęp: 10.10.2025].
- Kojadyńska A., Gałędek J., *Resocjalizacja osadzonych przebywających w zakładach karnych*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2017, nr 1, s. 84–90.
- Kopczyńska-Wisz J., *Współczesne problemy resocjalizacji*, „Roczniki Pedagogiczne” 2019, t. 11(47), s. 257–270.
- Kusztal J., *Resocjalizacja – readaptacja – reintegracja we współczesnym polskim dyskursie naukowym*, [w:] *Konteksty resocjalizacji i readaptacji społecznej*, red. J. Kusztal, K. Kmieć-Jusięga, Kraków 2014, s. 25–43.
- Linowski K., *Organizacja i zadania Służby Więziennej w Polsce*, Radom 2017.
- Łuczak E., *Współczesne problemy resocjalizacji penitencjarnej i ich minimalizowanie*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2017, t. 35, z. 2, s. 105–114.
- Machel H., *Dewiacyjna tożsamość grupowa skazanych a ich readaptacja i reintegracja społeczna*, [w:] *Tożsamość grupowa dewiantów a ich reintegracja społeczna*, red. W. Ambrozik, A. Kieszkowska, Kraków 2012, s. 41–52.
- Machel H., *Resocjalizacja penitencjarna: istota, dylematy terminologiczne, społeczny sens, kilka uwag teoretycznych i kadrowych*, „Resocjalizacja Polska” 2010, nr 1, s. 174–192.
- Machel H., *Resocjalizacja penitencjarna: trzy uwarunkowania procesu*, „Resocjalizacja Polska” 2011, nr 2, s. 91–117.
- Machel H., *Wieżenie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Gdańsk 2006.
- Malec N., *Polityka bezpieczeństwa w zakładach karnych wobec wyzwań związanych ze starzeniem się osadzonych*, „Prawo i Bezpieczeństwo” 2024, nr 2(3), s. 264–277.
- Mandrysz W., *Skazany na... marginalizację! Negatywne skutki odbywania kary pozbawienia wolności*, [w:] *Peryferie społeczne w teorii i badaniach empirycznych*, red. K. Wódz, D. Nowalska-Kapuściak, G.A. Libor, Katowice 2016, s. 148–168.
- Michalska A., Michalski D., *Zachowania niepożądane w zakładach karnych. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn–Warszawa 2020.
- Miesięczna informacja statystyczna*, listopad 2024, <https://sw.gov.pl/assets/24/63/79/6160540812c4d2ba18fb5237a541611381de99aa.pdf> [dostęp: 10.10.2025].
- Miszewski K., Tulej A., *Seniorzy w izolacji więziennej. Wybrane problemy związane z odbywaniem kary pozbawienia wolności przez osoby starsze w zakładach karnych w USA*, [w:] *Starość – ekskluzja – inkluzja: promyki*

- nadziei pedagogicznej*, red. A. Niewęglowska, M. Wiśniewska, Siedlce 2021, s. 247–261.
- Nikołajew J., *Prawa versus obowiązki tymczasowo aresztowanego w Polsce*, „*Studia nad Bezpieczeństwem*” 2018, nr 3, s. 25–46.
- Nowak B., Grzesiak S., *Ku reintegracji społecznej osób skazanych. Integralny model wspomagania resocjalizacyjno-readaptacyjnego*, [w:] *Strategia reintegracji społecznej osób skazanych. Integralny model wspomagania resocjalizacyjno-readaptacyjnego*, red. B. Nowak, S. Grzesiak, Warszawa 2022, s. 311–363.
- Ornatowska A., *Edukacja penitencjarna a pluralizm kulturowy: współczesne dylematy i przyszłe wyzwania*, „*Studia Iuridica Toruniensia*” 2014, t. 15, s. 129–141.
- Passaseo A., Lewicka-Zelent A., Grudzińska E., *Seniorzy w zakładach karnych w Polsce. Aspekty prawne i medyczne*, „*Law, Education, Security*” 2024, nr 112, s. 55–78.
- Podruchny R., *Skazani niebezpieczni w polskiej rzeczywistości penitencjarnej – bariery i perspektywy korekcyjne*, [w:] *Psychopedagogiczne konteksty wykonywania kary pozbawienia wolności*, red. S. Grzesiak, Warszawa 2020, s. 69–87.
- Pospiszyl I., *Neopenologia – spór o sens istnienia resocjalizacji penitencjarnej*, „*Resocjalizacja Polska*” 2021, nr 22, s. 185–204.
- Pujer K., *Problemy nauk prawnych*, Wrocław 2017.
- Roczna informacja statystyczna za rok 2024, <https://sw.gov.pl/assets/75/56/25/0a14d4c96e65541b6c48ea069ee021b617bdbdd4.pdf> [dostęp: 10.10.2025].
- Sarzała D., *Patologiczne zachowania więźniów w kontekście izolacji i resocjalizacji penitencjarnej*, Warszawa 2013.
- Sitarz O., Jaworska-Wieloch A., *Prawa osób tymczasowo aresztowanych na tle uprawnień przysługujących osobom odbywającym karę pozbawienia wolności*, „*Wojskowy Przegląd Prawniczy*” 2015, nr 3, s. 89–120.
- Stępniać P., *Dobry osadzony czy dobry zwalniany? Prawo karne wykonawcze – paradygmat czy chaos koncepcyjny*, „*Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*” 2022, t. 66, nr 4176, s. 25–40.
- Stępniać P., *Kryzys resocjalizacji penitencjarnej a praca socjalna*, „*Przegląd Więziennictwa Polskiego*” 2004, nr 44–45, s. 29–36.
- Sukces systemu dozoru elektronicznego nad skazanymi*, 31.01.2023, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sukces-systemu-dozoru-elektronicznego-nad-skazanymi> [dostęp: 10.10.2025].
- Sztuka J., *Innowacje w resocjalizacji penitencjarnej*, [w:] *Konteksty resocjalizacji i readaptacji społecznej*, red. J. Kusztal, K. Kmiecik-Jusięga, Kraków 2014, s. 143–158.

- Treder M., *Przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania w świetle najnowszych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Kwartalnik Prawa Międzynarodowego” 2024, nr 1, s. 126–139.
- Waltoś S., *Konstytucyjna zasada domniemania niewinności a środki masowego przekazu*, „Nauka” 2009, nr 1, s. 7–22.
- Zajac B., *Podkultura przestępcza a bezpieczeństwo jednostki penitencjarnej w opinii funkcjonariuszy Służby Więziennej*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2024, nr 4, s. 77–93.
- Zajac B., *Resocjalizacja osadzonych niebezpiecznych – problemy i możliwości*, „Kortowski Przegląd Prawniczy” 2024, nr 3, s. 95–105.
- Żywucka-Kozłowska E., *Kara pozbawienia wolności w opinii skazanych osadzonych w zakładzie karnym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2018, nr 41, s. 65–78.

Streszczenie

Problemy resocjalizacji wybranych kategorii osób pozbawionych wolności

W niniejszej pracy przedstawiono trudności, bariery i problemy resocjalizacyjne obejmujące wybrane kategorie osób pozbawionych wolności. Punktem wyjścia do rozważań jest przedstawienie założeń resocjalizacji jako elementu, który służy społecznej readaptacji osób pozbawionych wolności. Jest to jedno z podstawowych zadań, jakie stawiają sobie zakłady karne oraz cała formacja Służby Więziennej.

Wśród wybranych grup pozbawionych wolności, których dotyczą zróżnicowane problemy resocjalizacyjne, przedstawiono cudzoziemców, osadzonych na krótkotrwałe kary pozbawienia wolności, osadzonych niebezpiecznych, członków podkultury przestępczej oraz recydywistów penitencjarnych. Wszystkie te kategorie łączy jeden wspólny element – stanowią pewne wyzwanie resocjalizacyjne oraz dodatkowy problem, z którym muszą mierzyć się funkcjonariusze w zakładach karnych.

Słowa kluczowe: resocjalizacja, oddziaływania penitencjarne, readaptacja, zakład karny, osadzeni

Abstract

Problems of rehabilitation of selected categories of inmates

This paper presents the difficulties, barriers and problems of rehabilitation covering selected categories of persons deprived of their liberty. The starting point for the considerations is to present the assumptions of rehabilitation as an element that serves the social rehabilitation of inmates. This is one of the basic tasks set by penal institutions and the entire formation of the Prison Service. Among the selected groups of inmates, which are affected by various rehabilitation problems, foreigners, incarcerated on short-term prison sentences, dangerous prisoners, members of the criminal subculture and penitentiary recidivists were presented. All these categories have one thing in common – they represent a certain rehabilitation challenge, which is an additional problem that officers in prisons have to face.

Key words: resocialisation, penitentiary impacts, readaptation, prison, inmates, problems of resocialisation of selected categories of inmates